

Arbejdsmiljø inden for uddannelsessektoren

Indledning

Uddannelsesinstitutioner er arbejdspladser, hvor der findes de samme farer som på enhver anden arbejdsplads. På uddannelsesinstitutionen færdes imidlertid studerende og elever. Disse mennesker kan være sårbare, idet de er unge, uerfarne og ofte ikke har kendskab til sundheds- og sikkerhedsfarer. De kan også udgøre en fare for sig selv.

Arbejdsmiljøledelse

Arbejdsgiverne skal evaluere risiciene for arbejdstagernes sundhed og sikkerhed og træffe foranstaltninger til forebyggelse eller kontrol af disse risici (¹). Denne proces kan opdeles i flere etaper:

- planlægning af vurderingen i samråd med arbejdsstyrken
- identificering af risiciene
- fastsættelse af, hvem der udsættes for risici, hvordan og hvor
- vurdering af skadesrisikoen, og hvilke foranstaltninger der skal træffes
- gennemførelse af foranstaltninger til at fjerne eller mindske risiciene
- overvågning og revidering af foranstaltningerne.

Dette faktablad beskriver nogle almindelige farer og risici på en arbejdsplads inden for uddannelsessektoren og indeholder forslag til forebyggelse, men sektorens omfang og faktabladets kortfattede taget i betragtning kan alle skader ikke dækkes her. Aktiviteter som skoleudflugter og fritidsaktiviteter (f.eks. sport) dækkes ikke i dette faktablad, men det kan være nødvendigt at lade dem indgå i risikovurderingen (²).

Et sikkert arbejdsmiljø

En uddannelsesinstitution bør være en sikker og sund arbejdsplads og indlæringsomgivelse. For at opnå dette, bør risikovurderingen omfatte arbejdsmiljøets udformning og opbygning. Der bør tages særlige hensyn, når sårbare grupper befinder sig på stedet (f.eks. meget unge), og der bør tages hensyn til handicappede personers behov.

Fem områder at holde øje med

- Indendørs arbejdspladser, både klasselokale, lærerværelse eller køkken, bør have passende ventilation, belysning, fugtighed og plads og bør holdes rene.
- Hvis der befinder sig køretøjer på området, bør dette være tydeligt afmærket, og hvis det er muligt, bør fodgængere og køretøjer holdes adskilt.
- Gulvoverflader bør være vedligeholdte og rengjorte for at mindske risikoen for glide- og snubleulykker.
- Der bør tages særligt hensyn til beskyttelse mod fald fra områder som balkoner og trappeopgange. Det kan være nødvendigt med ekstra hjørnebeskyttelse for at beskytte helt små børn.
- Gennemsigtige vinduer og døre bør være afmærket tydeligt og udført i passende materiale.

Glide- og snubleulykker

Glide- og snubleulykker er blandt de mest almindelige former for ulykker, og på uddannelsesinstitutioner, hvor der kan være mange unge mennesker, der bevæger sig inden for et relativt lille område, er risikoen større end på andre arbejdspladser. Årsagerne til glide- og snubleulykker bør indgå som en del af risikovurderingen. Disse kan opdeles i en række risikofaktorer (³):

- miljømæssige (f.eks. gulvoverflade)
- tilsmudsning (f.eks. vand spildt på gulvet)
- organisatoriske (f.eks. manglende rengøringsystemer)
- fodtøj
- individuelle faktorer (f.eks. arbejdstagere med handicap).

Vedligeholdelse

Vedligeholdelse og reparation af uddannelsesbygninger kan inddrage eksterne kontrahenter. Der bør være klar kommunikation mellem skole og kontrahent for at sikre både arbejdstageres og elevers sikkerhed. Kontrahenter bør være opmærksomme på, at risiciene øges ved arbejde i uddannelsesinstitutioner, og skolepersonale bør undervises i, hvilke skridt der bør tages for at holde de studerende væk fra arbejdsområdet.

For at mindske risikoen for transportulykker bør leveringerne tilrettelægges således, at køretøjerne ikke befinder sig på arbejdspladsen på tidspunkter, hvor eleverne ankommer til eller forlader området.

Arbejde i forbindelse med den daglige vedligeholdelse, såsom rengøring og reparationer, bør også tages i betragtning. Arbejdstagere og studerende bør beskyttes mod enhver specifik skade (f.eks. giftige rengøringsvæsker). Sikker opbevaring af stoffer og værktøjer kan være af særlig betydning.

Brandsikkerhed og beredskabsplanlægning

Der bør være truffet passende foranstaltninger mod ildebrand i enhver uddannelsesinstitution med evakueringsprocedurer, der testes regelmæssigt, afmærkede flugtveje og inspektion af brandslukkere og lignende udstyr. Der bør være procedurer for nødsituationer i tilfælde af ulykker i skoleværksteder og på legepladser.

Arbejdsmiljø i laboratorier og værksteder

Det er i laboratorier og værksteder, at elever oftest kan udsættes for risici fra farlige stoffer og maskiner. Uddannelsesstrinnet har stor indflydelse på skadestype og risikograd, men der er nogle fælles træk:

- Skriftlige instruktioner bør være synligt opslået og sikkerhedsregler understreget.
- Sikkerhedsinstruktioner skal gives mundtligt ved påbegyndelsen af ethvert eksperiment.
- Lærerne skal foregå med et godt eksempel.
- Der skal altid være tilstrækkeligt opsyn.
- Enhver, der håndterer en maskine, bør have fuldt kendskab til brugsanvisningerne og alle vedligeholdelses- og arbejdsmiljøkrav.

(¹) Rådets direktiv 89/391 af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet, gennemført i alle medlemsstaters lovgivning.

(²) Se Faktablad 45 — Arbejdsmiljøledelse inden for uddannelsessektoren.

(³) Education information sheet 2 — Preventing slip and trip incidents in the education sector. Health and Safety Executive. Det Forenede Kongerige. <http://www.hse.gov.uk/pubns/edis02.pdf>

- Der bør bæres passende beskyttelsesudstyr og arbejdstøj.
- Maskiner og værktøj bør tjekkes og vedligeholdes regelmæssigt.
- Farlige stoffer, værktøjer og udstyr bør opvares sikkert for at forebygge uautoriseret anvendelse.
- Laboratoriet eller værkstedet bør holdes rent og materialet være vedligeholdt.
- Passende førstehjælpsudstyr, f.eks. nødbruiser, bør være tilgængelig i tilfælde af en nødsituation.

National lovgivning baseret på Rådets direktiv 94/33/EF af 22. juni 1994 om beskyttelse af unge på arbejdspladsen kan være relevant, især når det drejer sig om praktikordninger.

Forstyrrelser i bevægeapparatet

Manuel håndtering omfatter løft af tunge emner med hænder eller krop og bør undgås. Inden for uddannelsessektoren er der særlig risiko for skade, hvor der løftes på børn. Arbejdsbetingede lidelser i overekstremiteterne kan opstå som følge af dårlig ergonomisk udformning af arbejdspladser og arbejdsstationer under forlænget computerarbejde på skolens kontorlokaler.

Den europæiske forebyggelsesstrategi ⁽⁴⁾

- undgåelse af risici for forstyrrelser i bevægeapparatet.
- evaluering af de risici for forstyrrelser i bevægeapparatet, som ikke kan undgås
- bekæmpelse af risikofaktorerne for forstyrrelser i bevægeapparatet ved kilden
- tilpasning af arbejdet til mennesket
- hensyntagen til den tekniske udvikling
- udskiftning af det, der er farligt, med noget ufarligt eller mindre farligt
- udvikling af en sammenhængende generel forebyggelsespolitik
- kollektive forbyggende foranstaltninger prioriteres højere end individuelle beskyttelsesforanstaltninger
- formidling af hensigtsmæssig instruktion og uddannelse til arbejdstagerne.

Stress

Arbejdsbetinget stress opstår, når kravene fra arbejdsmiljøet overstiger arbejdstagerens evne til at opfylde (eller kontrollere) disse. Stress er ikke en sygdom, men kan føre til psykisk og fysisk dårligt helbred. Arbejdsbetinget stress er tegn på et problem af organisationsmæssig karakter, ikke en individuel svaghed. Rapporten oplyser, at over en fjerdedel af alle arbejdstagere i Den Europæiske Union mener, at arbejdsbetinget stress påvirker deres helbred ⁽⁵⁾. En stor arbejdsbyrde kan medføre arbejdsbetinget stress.

Syv skridt til forebyggelse

- passende risikoanalyse
- grundig planlægning af forebyggende handlinger
- en kombination af arbejdsorienterede og arbejdstagerorienterede foranstaltninger
- kontekstspecifikke løsninger
- anvendelse af passende eksterne eksperter
- effektiv social dialog, partnerskab og arbejdstagerinvolvering
- fortsat forebyggende foranstaltninger og støtte fra den øverste ledelse.

⁽⁴⁾ Baseret på direktiv 89/391.

⁽⁵⁾ Third European Survey on Working Conditions 2000 (tredje europæiske undersøgelse om arbejdsvilkår 2000). Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene. Luxembourg, 2001.

Vold

Vold på arbejdspladsen er enhver hændelse, hvor en person krænkes, trues eller overfalder på sin arbejdsplads, og som bringer dennes sikkerhed, helbred, velvære eller arbejdspræstation i fare. Det dækker fornærmelser, trusler og fysiske eller psykologiske overgreb foretaget af mennesker uden for organisationen mod en person på arbejde. Volden kan have en racemæssig eller seksuel dimension. Arbejdstagerne i uddannelsessektoren kan altså være ofre for vold, fordi overfaldsmændene ser dem som »repræsentanter for systemet«.

Arbejdstagerne risikerer i højere grad at blive udsat for vold, når deres arbejde omfatter:

- direkte kontakt til elever og/eller værger
- sene arbejdstider eller alenearbejde
- hjemmebesøg eller besøg uden for arbejdspladsen
- arbejde med elever med særlige behov.

Mobning

Mobning kan defineres som gentagen, fornøftsstridig opførsel rettet mod en arbejdstager eller en gruppe arbejdstagere, der skaber en risiko for helbred og sundhed. Modsat vold, der ofte kommer udefra, finder mobning sted blandt kolleger. Der tages bedst fat på mobning ved både at skabe en organisatorisk kultur med standarder og værdier mod mobning og ved at forbedre det psykosociale arbejdsmiljø, f.eks. ved at undgå uklare definitioner af roller og opgaver.

Yderligere oplysninger

Det Europæiske Arbejdsmiljøagentur findes på:
<http://agency.osha.eu.int>

Agenturets materiale om god arbejdsmiljøpraksis inden for uddannelsessektoren findes på:
http://europe.osha.eu.int/good_practice/sector/education/

Faktablade fra Det Europæiske Arbejdsmiljøagentur

Faktablade på alle EU-sprog kan downloades gratis på:
<http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

Faktablad 4 — *Forebyggelse af arbejdsbetinget besvær i kroppens muskler og led*

Faktablad 13 — *Effektiv ledelse til forebyggelse af arbejdsulykker*

Faktablad 14 — *Forebyggelse af arbejdsbetingede skride-, snuble- og faldeulykker på arbejdspladsen*

Faktablad 22 — *Arbejdsbetinget stress*

Faktablad 24 — *Vold på arbejdspladsen*

Faktablad 31 — *Praktisk vejledning til arbejdstagerne om håndtering af arbejdsrelateret stress og årsagerne hertil*

Faktablad 32 — *Hvorledes håndteres psykosociale spørgsmål, og hvorledes reduceres arbejdsbetinget stress?*

Faktablad 45 — *Arbejdsmiljøledelse inden for uddannelsessektoren*

Faktablad 47 — *Forebyggelse af vold mod personale inden for uddannelsessektoren*